

Wolność, rozmach i entuzjazm. *EUFORIA*. O warszawskiej scenie klubowej po 1989 roku w Muzeum Woli

Muzeum Warszawy, 9.05–15.12.2024

Wystawa *EUFORIA*. O warszawskiej scenie klubowej po 1989 roku przypomina istotne miejsca na klubowej mapie stolicy. Kluby i klubokawiarnie działały wówczas w szerszym kontekście kulturowym i społecznym, były nie tylko biznesami czy lokalizacjami koncertów i imprez. Na polską rzeczywistość między upadkiem komunizmu a wstąpieniem do Unii Europejskiej warto patrzeć z nieoczywistych perspektyw. Taką próbą jest *EUFORIA*.

Warszawska scena klubowa w nieoczywisty sposób odzwierciedlała zmiany społeczne, polityczne i gospodarcze po 1989 roku. Fugazi, Filtry, CDQ czy Piekarnia były niezależnymi, autorskimi inicjatywami, które mogły powstać tylko w pierwszych latach transformacji. Z pozoru bardzo od siebie różne, ale połączone pionierską energią, wszechobecnym poczuciem euforii i wspólnoty. W XXI wieku na mapie Warszawy pojawiły się też klubokawiarnie. Le Madame czy Chłodna 25 to już nie tylko miejsca koncertów i imprez, lecz także przestrzenie zaangażowane. Tam powstawały organizacje pozarządowe i zawiązywały się ruchy społeczne. Te miejsca wpłynęły na rozwój clubbingu i związanej z nim sceny muzycznej, ale były również przyczółkami kultury niezależnej – teatru, sztuk wizualnych, literatury oraz miejscami dalece inkluzywnymi i nienormatywnymi.

– *EUFORIA*. O klubach warszawskich po 1989 roku to subiektywna prezentacja wybranych miejsc klubowych stolicy, które pojawiły się w tkance miejskiej w momencie transformacyjnej frywolki i na długie lata określiły charakter warszawskiej sceny klubowej – mówi Konrad Schiller, kurator wystawy. – Jednocześnie to opowieść o krótkotrwałości charakterystycznej dla tamtego czasu, niektóre miejscówki równie szybko zniknęły z mapy Warszawy, jak nagle się na niej pojawiły.

Wystawa to nie tylko wgląd w warszawską klubowość okresu przemian, lecz także próba spojrzenia na ten aspekt kulturowego dziedzictwa Warszawy, który do tej pory rozgrywał się we wspomnieniach. Staje się on przyczynkiem do napisania historii miasta z klubowej perspektywy.

– Na wystawie pokażemy zarówno zdjęcia ze zbiorów prywatnych, materiały wideo, ale przede wszystkim liczne druki ulotne: plakaty, bilety, ziny. Wiele z nich nigdy wcześniej nie było prezentowanych publicznie – mówi Konrad Schiller, kurator wystawy.

Moment chwały: Fugazi i Filtry

W Warszawie po 1989 roku wszystko było możliwe. Prywatne biznesy wybuchały w każdej możliwej skali, a przestrzenie dotąd państwowe nagle udawało się wynająć. Wspólnym wysiłkiem przeistaczano je w miejsca oryginalne, specyficzne i wyjątkowo jaskrawo oddające klimat transformacyjnej gorączki.

Klub Fugazi działał przez zaledwie 11 miesięcy, od 10 stycznia do 2 grudnia 1992 roku. Historię Fugazi otworzył 21-dniowy maraton koncertów, a kolejne 10 miesięcy to 150 wydarzeń i 350 zespołów, dwie sceny i drzwi otwarte niemal przez całą dobę. W klubie grały już uznane gwiazdy muzyki niezależnej, by wspomnieć Kult, który dał czterogodzinny koncert. Debiutowały m.in. Wilki, a występ w Fugazi był początkiem wielkiego powrotu Maanam w latach 90.

Reklama nie była potrzebna – do dawnego kina W-Z po prostu się przychodziło. Energię niekończącej się rockowej imprezy oddają wyjątkowe zdjęcia publiki i legend sceny niezależnej, ale też plakaty, karty klubowe czy programy koncertów w formie charakterystycznego, trójkątnego zina – wszystko powstawało odręcznie, w punkowej estetyce DIY (od ang. *do it yourself* – zrób to sam/a). Kolorowe, psychodeliczne murale i obrazy zdobiące proste, modernistyczne wnętrza stworzyli Robert Brylewski i Krzysztof „Kain” May. W Fugazi aktywnie działał m.in. Jurek Owsiak, który zorganizował wydarzenie *50 rock’n’rolli na 1 maja*. Podczas koncertu 15 zespołów odbyła się zbiórka pieniędzy m.in. na działalność Monaru. Wydarzenie to uchodzi za zapowiedź Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy.

Klub Filtry wprowadzał do stolicy muzykę elektroniczną od 1992 do 1994 roku. W piwnicy i kotłowni instytutu maszyn matematycznych – stąd rury, kotły, zawory – odbywały się pierwsze imprezy techno i klubowe rave’y, ale także koncerty czy happeningi. W Filtrach funkcjonowała też pionierska instytucja DJ-a rezydenta. Surowy industrialny wygląd uzupełniały fluorescencyjne tribalowe malowidła na ścianach, suficie i podłodze, jarzące się w ultrafiolecie i świetle stroboskopów. Na styku muzyki i performansu intensywnie działa grupa Drastic Dracula Movement (Xawery Żuławski, Michał Englert, Michał Szałajski, Mateusz Szlachtycz i Michał Rogalski).

Poczucie wielkich możliwości i wolności w kreowaniu własnych przestrzeni dla siebie i swojego środowiska zderzyło się z rewersem transformacyjnej rzeczywistości – interesami półświatka i bezlitosną ręką wolnego rynku. Fugazi i Filtry, choć szybko zniknęły z klubowej mapy Warszawy, stały się legendą i punktem wyjścia do wielu kolejnych inicjatyw.

Wyjście z blokowiska: Paragraf 51 i Alfa

Polski rap i hip-hop rozwijały się w latach 90. w niesamowitym tempie. Wraz z coraz większą liczbą składów, a przede wszystkim słuchaczy, kultura hiphopowa zaczęła tworzyć oficjalne miejscówki. Dwa kluczowe dla tego środowiska kluby to **Alfa** i **Paragraf 51** (później pod nazwą Fresh), gdzie oprócz koncertów i setów DJ-skich odbywały się regularnie występy breakdance i bitwy MCs. W tych miejscach

formowało się warszawskie środowisko skejtowo-hiphopowe. Eksplozję zainteresowania hip-hopem i Warszawę lat 90. świetnie ujmuje film *Skandal. Ewenement Molesty*, który obok archiwalnych zdjęć z klubów i fragmentów reportaży telewizyjnych kreśli obraz początków dziś ogromnej, zróżnicowanej i w dużej mierze skomercjalizowanej sceny muzycznej.

Clubbing w mainstreamie: Piekarnia i CDQ

Końcówka lat 90. to początek działalności miejsc, które na dłużej zostały na klubowej mapie Warszawy. **Piekarnia** przez ponad dekadę przyciągała tłumy przemyślanym line-upem i cyklicznymi imprezami, które szybko zyskały status kultowych. Muzycznie Piekarnia serwowała house, breakbeat i acid jazz. Bartek Winczewski i DJ Glasse zainicjowali cykl imprez „Import” – od tamtego momentu w klubie regularnie grały zagraniczne gwiazdy. Równie popularne były kolejne: „Back to Groove”, „Acieed” czy legendarne „Love Bomb!”.

CDQ, czyli Centralny Dom Kultury, zasłynął znakomitym i zróżnicowanym line-upem koncertowym i DJ-skim, regularnie gościł artystów i artystki z zagranicy. Klub był bliski środowiskom wolnościowym i artystycznym. Wybrzmiewała tam muzyka drum'n'bass, jungle czy dancehall, odbywały się imprezy na rzecz wolnego Tybetu, niepodległości Ukrainy czy festiwal Mia100 Kobiet. W CDQ grali m.in. DJ Vadim, Gogol Bordello, Jimi Tenor, Lee „Scratch” Perry, Mad Professor, múm, Peaches, Skatalites, Stereolab, Stereo MC's, The Ukrainians, Zion Train, Mr. Symarip.

Nowe media: „Brum”, „Plastik”, „Ślizg”, „Machina”, Radiostacja

Media głównego nurtu w latach 90. poświęcały zaskakująco dużo miejsca kulturze alternatywnej, która zresztą w tamtym czasie nie była silnie oddzielona od kultury masowej. Zapowiedzi i relacje z imprez w Filtrach, Piekarni czy CDQ-u w warszawskich dziennikach nikogo nie dziwiły, podobnie audycje Radiostacji nadawane prosto z parkietu. Oprócz opcji rozkręcenia klubu stosunkowo łatwo było także założyć własne czasopismo. Na wystawie będzie można zobaczyć archiwalne numery „Brumu”, „Plastiku”, „Ślizgu” czy „Machiny” oraz posłuchać audycji Radiostacji, legendarnej niezależnej rozgłośni, która nadawała całe spektrum dźwięków: od muzyki etno, przez elektronikę i hip-hop, aż po metal i hardcore punk.

W rzeczywistości przemian ekonomicznych i społeczno-kulturowych scena klubowa wpływała na rozwój mediów przed rodzącym się internetem. Zarówno magazyny drukowane („Machina”, „Brum”, czy „Plastik”), jak i radio (Radiostacja) oraz telewizja publiczna traktowały dynamikę sceny klubowej jako ważny aspekt współczesnej kultury miejskiej.

Wspólnoty: Le Madame, Chłodna 25

Początek XXI wieku to czas nowego typu lokalu – klubokawiarni. Wieczorami odbywały się w nich imprezy i koncerty, ale miejsca te równie prężnie działały także za dnia, jako otwarte, społeczne przestrzenie.

Le Madame było kawiarnią, parkietem, sceną teatralną, galerią sztuki, ale także miejscem dyskusji publicznej i aktywności politycznej. Klubokawiarnię cechowała radykalna otwartość i otwarcie na grupy marginalizowane przez tożsamość, seksualność czy niepełnosprawność. Le Madame było miejscem otwartym dla społeczności LGBTQ+, działały tam m.in. Zieloni 2004, Porozumienie Kobiet 8 marca, Kino Polska, Mistrzowska Szkoła Andrzeja Wajdy, Instytut Stosowanych Nauk Społecznych UW, Pro Varsovia, Stowarzyszenie Drama czy Polskie Stowarzyszenie Racjonalistów.

Wspólnotowość tego miejsca znalazła wyraz w euforycznych i progresywnych działaniach, które redefiniowały seksualność i tożsamości. Energia ta towarzyszyła też protestom przeciw eksmisji klubu. Kilkudniową okupację lokalu zapisała na filmie *Le Ma!* Joanna Rajkowska – łatwo w nim dostrzec, że była to przystań najbarwniejszych osób i niezwykle ważne miejsce na mapie Warszawy.

Chłodna 25 od otwarcia w 2004 roku działała jako miejsce otwarte na wszelkie inicjatywy, reagujące na potrzeby gości. Serwowano kawę, cykliczne niedzielne śniadania, a wieczorami odbywały się koncerty i imprezy, ale niemniej ważne były debaty, warsztaty, pokazy filmów, wystawy sztuki czy spotkania wspólnot sąsiedzkich. Ten nowy format działalności sprawił, że na Chłodnej zawiązywały się inicjatywy artystyczne i społeczne, z których wiele dziś kształtuje polską politykę i kulturę.

Na Chłodnej 25 regularnie działały: Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „E”, Stowarzyszenie Pasaż Antropologiczny, internetowy magazyn „Dwutygodnik”, Teatr Improwizowany Klancyk, Fundacja Teatru Montownia, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”.

Sety DJ-skie, oprowadzania kuratorskie, spotkania i rozmowy

W ramach programu towarzyszącego od połowy maja do końca września w pierwszą i ostatnią sobotę miesiąca, jeśli tylko pogoda dopisze, przed Muzeum Woli odbywać się będą sety DJ-skie. Pierwszy set zaplanowany jest na 25 maja i nawiąże do działalności klubów Fugazi i Filtry.

W maju odbędą się trzy oprowadzania kuratorskie: 11, 16 i 30 maja.

Noc Muzeów – 18 maja – będzie okazją do obejrzenia filmów i wzięcia udziału w specjalnym oprowadzaniu.

Ponadto odbędą się także spotkania i rozmowy z twórcami klubów i z DJ-ami, uzupełnione pokazami archiwaliów związanych z innymi klubami warszawskimi, które nie pojawiają się na wystawie.

Wystawa *EUFORIA. O warszawskiej scenie klubowej po 1989 roku* potrwa od 9 maja do 15 grudnia 2024 roku w Muzeum Woli na ul. Srebrnej 12. Muzeum jest czynne we wtorki, środy, piątki od 9.00 do 18.00, w czwartki od 11.00 do 20.00, w soboty i niedziele od 11.00 do 19.00. Bilety: 15 zł / 10 zł, w czwartki wstęp bezpłatny.

Więcej o wystawie i programie towarzyszącym:

www.muzeumwoli.pl/wystawy/euforia-o-warszawskiej-scenie-klubowej-po-1989-roku.

Kontakt dla mediów:

Aleksandra Migacz

Muzeum Warszawy

22 277 43 45, 723 249 094

aleksandra.migacz@muzeumwarszawy.pl

Materiały dla mediów:

www.muzeumwarszawy.pl/dla-mediow

KOLOFON

kurator Konrad Schiller

projekt wystawy Anna Sarnowska

produkcja Michał Tański

projekt graficzny Monika Nawrocka

projekt plakatu Joanna Bębenek

tłumaczenie Skrivanek

redakcja i korekta Urszula Drabińska

realizacja wystawy Ksenia Góreczna, Katarzyna Radecka, Leszek Sokołowski, Piotr Lipiński, Paweł Grochowalski, Tomasz Raubo, Artur Miniewicz, Michał Bogumił, Krzysztof Hernik, Krzysztof Kwiatkowski, Dariusz Szański

multimedia Filip Wielechowski-Olszak, Tomasz Raubo

wypożyczenia zewnętrzne Janusz Kurczak

dostępność Karolina Sawicka

program towarzyszący Konrad Schiller, Magdalena Staroszczyk, Katarzyna Żukowska

realizacja wystawy Ksenia Góreczna, Katarzyna Radecka, Leszek Sokołowski, Piotr Lipiński, Paweł Grochowalski, Tomasz Raubo, Artur Miniewicz, Michał Bogumił, Krzysztof Hernik, Krzysztof Kwiatkowski, Dariusz Szański

multimedia Filip Wielechowski-Olszak, Tomasz Raubo

komunikacja i marketing Joanna Andruszko, Małgorzata Czajkowska, Agata Fijałkowska, Agata Fronczyk, Klaudia Gniady, Dagmara Jędrzejewska, Daniel Karwowski, Anna Ładna, Aleksandra Migacz, Jowita Purzycka, Milena Soporowska

wypożyczenia z instytucji i zbiorów prywatnych

Biblioteka Narodowa

Ninateka

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Fundacja Kręciola TV

BestFilm

Fundacja Raban

Grupa *Dawna Stara Radiostacja*

Waldemar Czapski

Stanisław Trzciniński

Mateusz Szlachtycz

Tomasz Wójcik

Michał Narojczyk

Irena Herka

Daniel Dash

Jarosław Guła

Katarzyna Szustow

Grzegorz Lewandowski

Joanna Rajkowska

autorki i autorzy

Waldemar Czapski

Piotr Wolfram

Tomasz Dominik

Piotr Rozbicki

Andrzej Rybczyński

Leszek Gnoiński

Tomasz Wójcik

Mateusz Szlachtycz

Michał Narojczyk

Daniel Dash

Bartosz Paduch

Joanna Rajkowska

Irena Herka

Katarzyna Szustow